

УНІВЕРСІТЭТ У ОКСФАРДЗЕ: ЗНАЁМЫ НЕЗНАЁМЕЦ

А. У. ПЕРАВОЗНЫ,

*старшы выкладчык Беларускага дзяржаўнага
тэхналагічнага ўніверсітэта, кандыдат педагагічных навук*

Оксфардскі ўніверсітэт — адна са старэйшых і буйнейшых навучальных устаноў Вялікабрытаніі. Сярод яго выпускнікоў 5 каралёў, 36 лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі, 25 брытанскіх прэм'ер-міністраў, 85 архіепіскапаў, 18 кардыналаў. У Оксфардзе вучыліся Т. Мор, Э. Ратэрдамскі, А. Уайльд, Дж. Толкін, І. Во, Дж. Фулбрайт, І. Гандзі, М. Тэтчэр, Б. Клінтан, Т. Блэр.

Дакладная дата ўзнікнення ўніверсітэта невядома. Вызначана, аднак, што навучанне ў Оксфардзе ажыццяўлялася ўжо ў 1096 г. і, па ўсім відаць, хутка развівалася, бо з 1167 г. англічанам было забаронена паступаць у парызскі ўніверсітэт. У XIII ст. створаны першыя студэнцкія інтэрнаты. Яны з'явіліся папярэднікамі оксфардскіх каледжаў, першыя з якіх узніклі паміж 1249 і 1264 гг. і сталі месцам пражывання студэнтаў пад наглядам выкладчыкаў. Менш чым праз стагоддзе ўніверсітэт атрымаў шырокую вядомасць за высокую якасць адукацыі; гэту славу ён захоўвае і дагэтуль.

Сёння ва ўніверсітэце вучыцца больш за 15 тыс. студэнтаў. Яны размяшчаюцца ў каледжах, колькасць якіх цяпер складае 39. Статус каледжа маюць і Permanent Private Halls, што былі заснаваны прадстаўнікамі розных хрысціянскіх веравызнанняў і па-ранейшаму захоўваюць рэлігійны характар. Усе яны, а таксама 30 каледжаў абучаюць студэнтаў да і пасля атрымання імі ступені бакалаўра; 7 каледжаў працуюць толькі з тымі студэнтамі, што ўжо маюць ступень бакалаўра; у 1 каледжы вучацца завочнікі, і яшчэ 1 мае выкладчыкаў і не мае студэнтаў. Усе каледжы атрымліваюць плату за навучанне і пражыванне студэнтаў. Акрамя таго, кожны з іх мае прыбытак ад здачы ў наём жылых памяшканняў, а таксама атрымлівае ахвяраванні. Пры

дапамозе спецыяльнага фонду (College Contributions Fund) тья каледжы, якія спансіруюцца лепш, дапамагаюць менш забяспечаным.

Каледжы з'яўляюцца самакіруемымі, фінансава незалежнымі ўстановамі, якія падбіраюць і навучаюць студэнтаў, прадастаўляюць ім жыллё. У кожным ёсць свае сталовыя, бібліятэкі, а таксама цэрквы, што дазваляе ажыццяўляць пастарскую апеку студэнтаў.

Апрача каледжаў, універсітэт уключае 17 факультэтаў, дэпартаменты, спецыяльныя бібліятэкі, музеі, цэнтральны адміністрацыйны апарат.

Сістэма кіравання. Універсітэт мае свой статут, выдае дэкрэты, розныя інструкцыі. Яго заканадаўчым органам з'яўляецца Сход (Congregation), на які збіраюцца прафесары, а таксама высокага рангу служачыя ўсіх падраздзяленняў. Сход можа абмяркоўваць і прымаць уласныя рэзалюцыі, аднак галоўная яго задача заключаецца ў рабоце над заканадаўчымі актамі, што прадстаўлены выканаўчымі органамі. Парадак дня пасяджэнняў і іх рашэнні друкуюцца ва ўніверсітэцкай газеце.

Выканаўчыя органы ў цяперашні час з'яўляюцца Савет універсітэта і Галоўны савет факультэтаў, кожны з якіх выбіраецца Сходам, але рознымі шляхамі, што адлюстроўвае іх функцыі і адказнасць. Так, члены Савета універсітэта выбіраюцца ўсім Сходам у цэлым, а Галоўны савет факультэтаў выбіраецца з ліку ўдзельнікаў Сходу ад гуманітарных і прыродазнаўчых факультэтаў паасобку. Першы вызначае палітыку універсітэта ў розных галінах, а таксама яго сувязі са знешнім светам; другі адказвае за акадэмічную работу, кантралюе каля трох чвэртак бюджэту універсітэта, фінансуючы ўсе акадэмічныя пасады, Савет бібліятэк, 17 факультэцкіх саветаў, каля 70 іншых падраздзяленняў. Большасць рашэнняў, што прымаюцца Галоўным саветам факультэтаў, спачатку абмяркоўваюцца ў пастаянна працуючых камітэтах, кожны з якіх мае сваю сферу адказнасці. Галоўны савет факультэтаў узаемадзейнічае з каледжамі па пытаннях навучальнага працэсу пры дапамозе Камітэта старшых выкладчыкаў.

У мэтах спрашчэння апарату кіравання з 1 кастрычніка 2000 г. Савет універсітэта і Галоўны савет факультэтаў плануецца замяніць адзіным Саветам, які будзе складацца як з супрацоўнікаў універсітэта, так і з запрошаных асоб. У новы Савет увайдучь 4 камітэты (адукацыйнай палітыкі і стандартаў, агульны, персаналу, планавання і размеркавання рэсурсаў) для вырашэння актуальных пытанняў у асноўных сферах дзейнас-

ці універсітэты Ілюконеа жышчэ будзе сканцэнтравана на стратэгічных напрамках сучасных ведаў (гуманітарным, фізіка-матэматычным, медыцынскім, біялігі-экалагічным), кожны з якіх унічаліць кіраўнік, прызначаны на 5 гадоў.

Афішыйным галоўной універсітэты з'яўляецца канцлер. Гэта ганароны і шырыманы пачада. Канцлер наведвае розныя ўрачыстыя мерапрыемствы, прыклад, звязаныя з прысуджэннем ступеней дыпламаў універсітэты, і зусім не займаецца бягучымі спраамі. Рэальным галоўной універсітэты з'яўляецца віцэ-канцлер. Ён адказвае за агульны напрамак дзейнасці універсітэты і яго арганізацыйную структуру. Віцэ-канцлер у цяперашні час выбіраецца на 4 гады; у адпаведнасці з рэфармай кіравання гэты тэрмін будзе навялічаны да 5 гадоў з магчымаю падаўжэннем яшчэ на два гады. Віцэ-канцлер выступае ў ролі галоўнага адміністратара, які мае права ўваходзіць у розныя камітэты.

Жыццядзейнасць каледжаў. Раўнэнні ўнутры каледжаў прымаюцца спецыяльным кіруючым органам (Governing Body), у які ўваходзіць звычайна каля 40 выкладчыкаў. Кожны каледж мае свае правілы ўнутранага распарадку. У адпаведнасці з імі вызначаецца, у прыватнасці, роля службовай асобы, якая называецца ў розных каледжах па-рознаму: Principal, Master, Provost, President. Гэта пасада з'яўляецца выбарнай. Так, адзіп з окефірлекіх каледжаў, Corpus Christi, аб'явіў конкурс на заняццё гэтай пасады прэзідэнта, паколькі цяперашні прэзідэнт 31 жніўня 2000 г. выходзіць на пенсію ў сувязі з дасягненнем 67-годдзя. Сярод абавязкаў, якія павінен будзе выконваць будучы прэзідэнт, называюцца наступныя: ажыццяўляць агульнае кіраванне каледжам; старшынстваваць на ўсіх пасяджэннях кіруючай савета і большасці камітэтаў; своечасова арганізоўваць усе выбары і рабіць прызначэнні; сачыць за якасцю выканання супрацоўнікамі сваіх службовых абавязкаў. Мяркуюцца, што прэзідэнт павінен мець шырокі навуковы круггляд, быць дасведчаным у розных галінах ведаў, натхняць і падтрымліваць даследаванні ў кожнай сферы сучаснай навукі.

Узаемадзеянне каледжаў і універсітэты ажыццяўляецца рознымі шляхамі. З аднаго боку, рэгулярна збіраюцца канферэнцыі, якія каардынуюць пазіцыю каледжаў па пытаннях, што ўяўляюць узаемны інтарэс, і даводзяць яе да ведама кіраўніцтва універсітэты. З другога боку, кожны каледж падтрымлівае непасрэдную сувязь з універсітэтам за кошт таго, што большасць пастаянна працуючых выкладчыкаў маюць пасаду як ва універсітэце, так і ў каледжы.

Кожны год па чарзе каледжы выбіраюць з ліку сваіх супрацоўнікаў двух проктараў і аднаго асэсара, якія працуюць у кіруючых органах універсітэта. Проктары сочаць за дысцыплінай студэнтаў, за ходам экзаменаў, рэгістрацыяй студэнцкіх клубаў і таварыстваў, разглядаюць скаргаў. У апошнім выпадку яны маюць права кантактаваць з асобамі любога рангу. Асэсар адказвае за дабрабыт студэнтаў.

Факультэцкая арганізацыя. Як ужо адзначалася, у цяперашні час Оксфардскі універсітэт мае 17 факультэтаў: антрапалогіі і геаграфіі, біялогіі, фізіялогіі, клінічнай медыцыны, англійскай мовы і літаратуры, правазнаўства, менеджменту, матэматыкі, сярэднявечных і сучасных моў, сучаснай гісторыі, музыкі, усходазнаўства, фізічных навук, псіхалогіі, сацыяльных навук, тэалогіі, антычнасці.

Кожны факультэт мае выбраны савет, які адказвае за распрацоўку зместу праграм і арганізацыю навучання; прымае і экзаменуе ўсіх студэнтаў, што скончылі чатырохгадовы курс навучання (graduates) па пытаннях, якія уваходзяць у яго кампетэнцыю. Факультэт адказны за прызначэнне выкладчыкаў з ухвалення Галоўнага савета факультэтаў, а таксама за іншыя бягучыя пытанні акадэмічнага жыцця. Многія, але не ўсе факультэты маюць дэпартаменты, якія ахопліваюць больш вузкую, чым агульнафакультэцкая, спецыялізацыю. У якасці прыкладаў можна прывесці дэпартамент фізікі і дэпартамент інжынерных навук на факультэце фізічных навук, дэпартамент заалогіі і дэпартамент раслізнаўства на факультэце біялогіі.

Некаторыя курсы (напрыклад, па педагагічных навук) уваходзяць у сферу адказнасці камітэтаў, а не саветаў факультэтаў. Гэтыя камітэты валодаюць уладай факультэцкіх саветаў, што дазваляе ім выконваць адпаведныя абавязкі. Выкладчыкі, якія выкладаюць такія курсы, уваходзяць у склад аднаго з універсітэцкіх факультэтаў. У пэўных выпадках па прычыне з'яўлення новых прадметаў і курсаў паўстае патрэбнасць у спецыяльных арганізацыйных структурах.

Студэнты, што завяршылі поўны навучальны курс у каледжы (graduates), у значнай ступені пераходзяць пад кіраўніцтва універсітэта. Хаця спачатку ў якасці аспірантаў яны павінны быць прыняты каледжам, канчатковае рашэнне прымае факультэцкі савет. Ён жа прызначае кожнаму аспіранту кіраўніка. Нярэдка здараецца так, што аспірант пражывае ў адным каледжы, а кіруе ім выкладчык з іншага каледжа.

Універсітэцкае навучанне. Большую частку студэнтаў складаюць тыя, што вучацца для атрымання ступені бакалаўра

(Undergraduates). Яны вывучаюць на паглыбленым узроўні адну дысцыпліну на працягу трох-чатырох гадоў; адначасова могуць праслухоўваць інтэграваныя курсы па сумежных дысцыплінах. Усе курсы распрацоўваюцца факультэтамі, яны ж арганізуюць лекцыі і практычныя заняткі. У канцы першага і апошняга гадоў навучання студэнты здаюць экзамены.

Адметнай рысай навучання ў Оксфардскім універсітэце з'яўляюцца індывідуальныя заняткі са студэнтамі (tutorials), якія дапамагаюць падтрымліваць высокую якасць адукацыі і, на думку адміністрацыі і выкладчыкаў універсітэта, з'яўляюцца эфектыўнай формай навучання. Каштоўнасць tutorials вызначаецца наступным:

па-першае, яны дазваляюць выкладчыку арганізаваць работу ў адпаведнасці з узроўнем падрыхтоўкі кожнага студэнта і забяспечваюць павышаную ўвагу да яго;

па-другое, кожны студэнт мае свайго выкладчыка (гэта не азначае, аднак, што ў выпадку неабходнасці ён не можа быць накіраваны да іншага);

па-трэцяе, tutorials даюць магчымасць студэнту ў дэталі абмеркаваць асобныя праблемы са сваім выкладчыкам, што развівае крытычнасць мыслення, вусную навуковую мову, фарміруе ўменне адстойваць свае аргументы;

па-чацвёртае, перад кожнымі заняткамі студэнт ажыццяўляе значную падрыхтоўчую работу, напрыклад піша эсэ, у якім абагульняецца ўвесь прачытаны матэрыял, ці адказвае на загадзя пастаўленыя праблемныя пытанні. Гэта стымулюе да актыўнага навучання, развівае здольнасці самастойна працаваць, аналітычна мысліць.

Паколькі прадметы, што выкладаюцца ва універсітэце, маюць істотныя адрозненні паміж сабой, то методыка правядзення індывідуальных заняткаў таксама розная. Tutorials па гуманітарных прадметах зводзяцца ў асноўным да абмеркавання значнага па аб'ёму эсэ. Па прыродазнаўчых прадметах эсэ патрабуецца меншых памераў, бо на занятках студэнты ў асноўным выконваюць розныя практыкаванні і рашаюць задачы. Выкладчыкам забараняецца выкарыстоўваць індывідуальныя заняткі для «нашпігоўвання» студэнта ці паведамляць яму звесткі, якія без асаблівых намаганняў можна знайсці ў адпаведнай літаратуры і іншых даступных крыніцах.

Эсэ выкладчык не ацэньвае ў балах, а дае вусны ці пісьмовы каментарый да яго. Гэта дазваляе студэнту вучыцца падбіраць аргументы ў падтрымку свайго пункту гледжання, удасканалі-

ваць тэхніку пісьма, самому знаходзіць агульны напрамак руху да здавальняючай выніковай адзнакі.

У час tutorial, як лічыць кіраўніцтва ўніверсітэта, выкладчыку не варта маналагічна выкладаць сваё бачанне праблемы і выдаваць свой пункт гледжання за адзіны, што мае права на існаванне, бо гэта азначала б паварот да пасіўнай мадэлі навучання, што супярэчыць духу і ідэалам Оксфарда.

У цяперашні час ва ўніверсітэце дамінуюць пісьмовыя экзамены. Лічыцца, што яны ў найбольшай меры дазваляюць ацаніць аналітычныя і даследчыя ўменні студэнтаў, а таксама стварыць аднолькавыя ўмовы для ўсіх. Пісьмовы экзамен у прысутнасці выкладчыка не дае магчымасці студэнтам займацца плагіатам, што асабліва актуальна ў сувязі з агульнадаступнасцю Інтэрнета; акрамя таго, падрыхтоўка да яго садзейнічае паўтарэнню гадавога ці нават двухгадовага курсаў.

У той жа час кіраўніцтва ўніверсітэта бачыць недахопы існуючай экзаменацыйнай сістэмы. Сярод іх вылучаюцца наступныя: немагчымасць ацэнкі такіх важных уменняў, як уменні ажыццяўляць доўгатэрміновы праект, працаваць у групах, вусна адказваць, аргументаваць; дыскрымінацыя студэнтаў, якія не могуць працаваць ва ўмовах стрэсу (у выйгрышнай сітуацыі аказваюцца тыя, што авалодалі тэхнікай экзамену, а не тыя, што маюць глыбокія веды). Пэўныя праблемы паўстаюць і перад выкладчыкамі, адказнымі за правядзенне і ацэнку экзаменацыйных работ. Усё гэта стымулюе рух да перагляду форм атэстацыі студэнтаў і правядзення спецыяльных даследаванняў, што дапамогуць у далейшым вызначыць эфектыўнасць таго ці іншага экзаменацыйнага метаду.

Трэба адзначыць, што Оксфардскі ўніверсітэт увогуле робіць захады дзеля удасканалення форм і зместу адукацыі. Такім чынам ён адказвае на патрабаванні часу, у прыватнасці на тое, што вышэйшая адукацыя становіцца ўсё больш і больш разнастайнай і абітурыенты маюць шырокае магчымасці для выбару навучальнай установы. Многія іншыя ўніверсітэты прывабліваюць студэнтаў, прапануючы ім шматлікія нетрадыцыйныя прадметы; такім чынам, Оксфард ужо не з'яўляецца безумоўным лідэрам, якому аддаюць перавагу найбольш здольныя. Гэта азначае, што ўніверсітэт сёння стаіць перад неабходнасцю, з аднаго боку, пашыраць сацыяльную базу абітурыентаў, а з другога — прывабліваць таленавітых выпускнікоў школ шляхам удасканалення зместу навучання. У сувязі з гэтым найбольш актуальнымі ўяўляюцца наступныя крокі: узмацненне міжпрадметных сувязей, развіццё агульнанаву-

чальных уменняў, звязаных з інфармацыйнымі тэхналогіямі, работай у групх, аналізам і рашэннем розных праблем, развіццём звязнай уснай і пісьмовай мовы, пладнавішнем свайго часу, са зносінамі на замежных мовах. Лічынца мэтазгодным дазваляць студэнтам мяняць спецыялізацыю і выбіраць курсы, у тым ліку і не звязаныя са спецыялізацыяй.

У той жа час Оксфардскі ўніверсітэт, у адрозненне ад іншых вышэйшых навучальных устаноў Вялікабрытаніі, пазбягае ўкаранення модульнай сістэмы навучання студэнтаў-вочнікаў. Адзначаючы прывабныя рысы гэтай сістэмы, адміністрацыя ўніверсітэта лічыць, што ў выпадку яе ўкаранення будзе страчаны існуючы падыход да арганізацыі навучальнага працэсу, які забяспечвае глыбіню і сістэматычнасць ведаў студэнтаў, а таксама своечасовае вызначэнне ўзроўню іх падрыхтоўкі.

Такім чынам, Оксфардскі ўніверсітэт сёння знаходзіцца на этапе ўсеабдымных рэформ. Разам з тым робіцца ўсё неабходнае, каб не страціць асноўныя прынцыпы дзейнасці, якія выпрацаваны на працягу яго доўгай гісторыі: дэмакратызм кіравання, індывідуальны падыход да кожнага студэнта, наданне вялікага значэння самастойнай рабоце і ў той жа час даступнасць разнастайнай дапамогі з боку высокакваліфікаванага выкладчыка, першачарговая ўвага да развіцця мысліцельных здольнасцей. Дзякуючы гэтым і іншым прынцыпам, Оксфардскі ўніверсітэт шмат вакоў меу рэпутацыю аднаго з лепшых у свеце. І цяпер робіцца шматлікія намаганні дзеля замацавання гэтай рэпутацыі і стварэння неабходных умоў, якія б забяспечылі далейшае развіццё славутай навучальнай установы.